CZU: 659.3:339.924:061.1UE **https://doi.org/10.59295/sum11(4)2024_12**

DIAPAZONUL COMUNICAȚIONAL AL MASS-MEDIEI ÎN REFLECTAREA INTEGRĂRII EUROPENE A REPUBLICII MOLDOVA

Mihai LESCU,
Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol autorul examinează activitatea mass-mediei privind reflectarea drumului european al Republicii Moldova de la obținerea independenței, care, datorită conjuncturii geopolitice din ultimii ani, de rând cu Ucraina, a obținut statut de țară-candidat în UE. Autorul evidențiază cauzele ce au condus la faptul că de-a lungul anilor Republica Moldova a avut și ratări în privința implementării angajamentelor de integrare, chiar dacă mass-media de la noi ani la rând reflectă obiectiv și multiaspectual această problematică. Analiza îi permite autorului să facă propuneri concrete privind redresarea situației în domeniul mediatizării problematicii integrării europene, în ajunul Referendumului din 20 octombrie 2024 pentru modificarea Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la UE.

Cuvinte-cheie: *mass-media, integrare europeană, Republica Moldova, Ucraina, conjunctură geopolitică, interese geopolitice.*

THE COMMUNICATION RANGE OF THE MASS MEDIA IN REFLECTION OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In this article, the author examines the activity of the mass media regarding the reflection of the European path of the Republic of Moldova since gaining independence, which, due to the geopolitical conjuncture of recent years, together with Ukraine, obtained the status of a candidate country in the EU. The author highlights the causes that have led to the fact that over the years the Republic of Moldova has had failures regarding the implementation of integration commitments, even if the mass media from recent years in a row reflects this issue objectively and multifacetedly. The analysis allows the author to make concrete proposals regarding the recovery of the situation in the field of media coverage of the issue of European integration, when there are only a few days left until the current October 20 Referendum for the amendment of the Constitution with a view to the accession of the Republic of Moldova to the EU.

Keywords: *mass media, European integration, Republic of Moldova, Ukraine, geopolitical situation, geopolitical interests.*

Introducere

De-a lungul anilor de suveranitate și independență a Republicii Moldova majoritatea partidelor politice, care s-au perindat la guvernare, indiferent de coloratura lor, au fost preocupate mai mult de menținerea la putere, decât de integrarea europeană, deoarece presiunea geopolitică impusă de interesele UE, SUA și Federația Rusă în regiune a fost permanentă. Puțin probabil ca UE să ne fi întins o mână de ajutor nouă și Ucrainei în ce privește aderarea la Comunitatea europeană, dacă Rusia nu iniția în 2022 războiul de cotropire a țarii vecine cu noi. Un război ce continuă și azi. Astfel, țara noastră ar fi pendulat în continuare în opțiunile sale de integrare între Vest și Est, deoarece clasa politică de la Chișinău nu întotdeauna a aplecat urechea la impedimentele semnalate de mass-media privind problematica integrării europene.

Oricum, conjunctura geopolitică regională, dar într-o mare măsură și eforturile mass-mediei care, începând cu presa tipărită și continuând cu majoritatea posturilor de televiziune și radio, au avut și au emisiuni specializate despre integrarea europeană, tratând pe larg subiectele legate de relațiile moldo-comunitare, fapt ce a făcut ca la ora actuală Republica Moldova să devină alături de Ucraina țară-candidat și cetățenii ei să ajungă în fața unei alegeri epocale, o alegere, pe care statele dezvoltate ale Europei au făcut-o demult. Este o alegere, despre care conducerea de vârf a țării, spune că „încununează toate eforturile noastre comune”, toată munca noastră de ani de zile „pentru a pune Moldova pe calea europeană”.

În preajma Referendumului din 20 octombrie pentru modificarea Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la UE , care se va desfășura concomitent cu scrutinul prezidențial, devine plauzibil să urmărim și aportul mass-mediei privind drumul „Moldovei Europene” în acești ani.

Context

Una din temele cardinale ale mass-mediei moldovenești, de la obținerea independenței încoace, a fost și rămâne cea legată de aspirațiile de integrare europeană a Republicii Moldova. Desigur, problematica integrării europene a țării noastre nu a fost mediatizată în aceste câteva decenii permanent și cu aceeași intensitate.

Modul de reflectare a integrării europene, dar și rolul mass-mediei de la noi în acest context, a fost determinat în mare parte de coloratura politică a partidelor aflate într-o perioadă sau alta la cârma țării, de interesele și strategiile naționale, dar și de cele ale unor oligarhi, liderii ai formațiunilor politice, care alcătuiau marea majoritate în Parlamentul țării sau aveau reprezentanții lor la posturile-cheie ale statului.

Desigur, intensitatea dezbaterii problematicii integrării europene în mass-media de la noi este determinată nu numai de factori politici interni, dar și de mai mulți factori externi, în același număr și de cei geopolitici, alimentați de interesele pe care le urmărește în regiunea noastră Uniunea Europeană, dar și alte state de „vocație” geopolitică regională sau internațională. Din acești factori au făcut parte inițial conflictul separatist din Transnistria, în care a fost implicată nemijlocit armata Rusiei, dar și alte manifestări de această speță din alte republici și regiuni ale fostului imperiu sovietic - Georgia, Țările Baltice, Karabahul-de Munte, Cecenia, Osetia și Abhazia, cât și războiul din regiunea Kosovo (Serbia). Aici, ulterior s-a adăugat extinderea spre est a UE și NATO, făcând ca țara noastră să devină vecină cu aceste două structuri, dar și modelul de război hibrid dezvoltat de Rusia întru sprijinirea separatismului inițiat de pro-ruși în peninsula Crimeea și regiunea Donbass din Ucraina, cât și războiul din Siria, unde au fost implicate direct Federația Rusă și Statele Unite ale Americii.

Evident, cea mai mare influență asupra modului de reflectare de către mass-media de la noi a problematicii la care ne referim o are întâi de toate chiar Uniunea Europeană, care este concepută de către cetățenii țării ca un „teritoriu al făgăduințelor”, capabil de a-i izbăvi pe toți și fiecare de corupție și sărăcie, asigurându-le un trai decent și respectarea drepturilor și libertăților în conformitate cu democrația consolidată.

Republica Moldova, în calitatea sa de membru al Consiliului Europei, este semnatara mai multor documente regionale care fac nu numai obiectul relațiilor social-politice, economice și culturale, dar și al activității mass-mediei. Din ele fac parte Convenția *Europeană a drepturilor şi libertăților omului* (CEDO), un șir de Rezoluții și Directive ale CoE și Parlamentului European privind libertatea de exprimare a mass-mediei și a condiției activității de creație a jurnalistului. În linii mari, UE influențează asupra sistemului mass-media din țările-membre, cât și asupra celor asociate din regiunea noastră, pe trei căi:

- prin respectarea cerințelor/standardelor privind libertatea cuvântului în presa scrisă și în audiovizual, elaborate și adoptate de Consiliul Europei și de către OSCE;
- prin aplicarea obiectivelor și normelor recomandate de Directiva „Televiziunea fără frontiere”, chemate să asigure libera circulație a producțiilor de televiziune în spațiul Comunității, dezvoltând și perfecționând continuu piața ei informațională;
- prin crearea condițiilor favorabile de atragere a investițiilor în domeniul activității presei, radioului și televiziunii, din partea noilor membri ai UE [1].

Diapazonul activității mass-media privind promovarea integrării europene a fost influențat masiv, la anumite perioade, și de relațiile directe pe care le-a avut de-a lungul anilor Republica Moldova cu Uniunea Europeană, relații, oficiate prin semnarea diferitor acorduri și planuri de colaborare bilaterală. Chiar dacă relațiile Republicii Moldova cu Uniunea Europeană au debutat după obținerea independenței de către țara noastră, primul document bilateral - *Acordul de Parteneriat şi Cooperare între UE şi RM* a fost semnat aproape peste 4 ani, la sfârșitul lui 1994. Subliniem însă faptul că etapa de debut a relațiilor Republica Moldova - Uniunea Europeană, care a prins contur real odată cu intrarea în vigoare la 1 iunie 1998 a *Acordului de Parteneriat şi Cooperare,* chiar dacă anunța mai multe obiective, cum ar fi dialogul politic, promovarea comerțului și a investițiilor, până la cooperarea pe domenii, privind consolidarea relațiilor

social-economice și finalizarea tranziției la economia de piață, problematica în cauză nu a cunoscut o reflectare amplă în mass-media de la noi, clasa politică, dar și jurnaliștii fiind mai mult preocupați de tematica ce ținea de construcția internă a țării și „înghețarea" conflictului de la Nistru.

Doar odată cu semnarea de către Republica Moldova, la 22 februarie 2005, la Bruxelles, a *Planului de Acţiuni cu Uniunea Europeană,* ce urma a fi implementat pe parcursul a trei ani de zile, mass-media a intensificat, dar și și-a diversificat tematica și modul de abordare privind integrarea europeană. Odată cu semnarea recomandării pentru implementarea PA UE – RM, uşile UE s-au deschis pentru Moldova, fapt ce îi oferea posibilităţi largi de cooperare. Acest eveniment avea o mare importanţă pentru populaţia ţării noastre, dat fiind că adoptarea respectivei decizii „oferea Moldovei posibilitatea unei colaborări mai largi cu UE prin participarea la diverse proiecte în domeniul social, economic, de îmbunătăţire a infrastructurii, de promovare a reformelor cu respectarea normelor şi standardelor europene" [2].

Dar și în acest caz, dacă presa guvernamentală a găsit timp şi spaţiu nu numai de a publica operativ Planul de Acţiuni şi a face comentarii pe marginea lui, apoi presa de partid şi cea independentă parcă luase apă în gură. Or, dacă şi au informat despre aceasta, au procedat, ca şi unele publicaţii de limbă rusă de la noi, menţionând că Planul de Acţiuni „e un document fleşcăit şi confuz" [3].

Această atitudine de „puricare" a *Planului de Acţiuni UE-RM* din partea unor mass-media de limbă rusă din ţară şi din afara ei, se explică prin faptul că mai există oameni, cărora nu le convine faptul că „autorităţile Ucrainei şi Moldovei promovează astăzi o politică coordonată în problema reglementării transnistrene, că ţara noastră şi poporul nostru au ales calea spre Europa, calea spre o nouă calitate a vieţii" [4].

De-a lungul anilor, politicile privind integrarea europeană a Republicii Moldova au avut nu numai adepți și susținători înflăcărați, dar și opozanți și dușmani inveterați. Toate acestea transpar și din materialele vehiculate de către mass-media. Dacă la început mass-media națională nu prea era atacată în legătură cu această problemă de către presa de limbă rusă editată la noi și de posturile radio și TV ale Federației Ruse, care emiteau în spațiul nostru, acestea calificând interesul țării noastre în această privință mai mult „un foc de paie" și irealizabil din cauza conflictului transnistrean și a tulburărilor de ordin interetnic, apoi după semnarea *Planului de Acțiuni UE-RM* această problematică devenise o provocare pentru mass-media de pe ambele părți ale baricadei.

Opoziția dintre părți a devenit și mai accentuată după alegerile parlamentare din 2009, când a fost creată Alianța pentru Integrare Europeană (AIE), fapt ce dădea de înțeles că drumul european al Republicii Moldova devine unul ireversibil. Ascensiunea țării noastre pe calea europeană era mediatizată pe larg. În opinia noastră, modul și principiile de abordare a problematicii în cauză era determinat, în parte, de ritmul intens al evenimentelor ce se derulau pe scena politică privind integrarea europeană a Republicii Moldova. Începând cu 2010-2011, mass-media a fost depășită de agenda evenimențială a vectorului european. Mai mult. Chiar dacă instituțiile mediatice se așteptau la o creștere a ritmului derulării evenimentelor de „importanță istorică" pentru Republica Moldova, acestea, cum s-a întâmplat de mai multe ori, au fost surprinse nepregătite, nefiind în stare să reacționeze prompt și să inițieze o mediatizare amplă și masivă atât în presa scrisă, cât și la radio și TV, a suitei de evenimente prilejuite de „prologul" semnării *Acordului de Asociere UE-RM.*

În acest context provoacă nedumerire faptul că și clasa politică, și mass-media încă din primii ani a anunțării vectorului european al țării noastre se arătau conștiente de importanța evenimentelor ce aveau să vină, ba chiar așteptau avalanșa lor. Astfel, încă în *Declaraţia Parlamentului Republicii Moldova cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene*, din 24 martie 2005, citim: „Noi pornim de la faptul că dezvoltarea de mai departe a Republicii Moldova nu poate fi asigurată decât prin promovarea consecventă şi ireversibilă a cursului strategic spre integrarea europeană, spre soluţionarea paşnică şi democratică a problemei transnistrene, spre funcţionarea eficientă a instituţiilor democratice şi garantarea drepturilor minorităţilor naţionale. Realizarea acestor sarcini este posibilă în condiţiile unei cooperări responsabile a puterii şi opoziţiei, ale stabilităţii vieţii politice interne, ale unor garanţii democratice pentru dezvoltarea liberă a mijloacelor de informare în masă şi ale unei asigurări riguroase a independenţei Republicii Moldova în relaţiile ei reciproce cu statele vecine" [5, p. 5]. Nu numai parlamentarii și majoritatea jurnaliștilor din instituțiile mass-media naționale înțelegeau clar rolul său în asigurarea parcursului european al țării.

Imediat după semnarea *Planului de Acţiuni UE-RM* şi momentele privind dezvoltarea proiectelor de integrare erau favorabile: exista un cadru instituţional intern cuprinzător pentru realizarea obiectivului în cauză, iar peste 60% din cetăţenii RM se pronunţau în favoarea aderării RM la UE [6, p.11].

În linii mari, de la momentul intrării în vigoare a *Acordului de Parteneriat și Cooperare cu UE* până în anul 2006, dinamica opţiunii pro-UE a cetăţenilor RM, potrivit Barometrului de Opinie Publică, a fost următoarea: 1998-32%; 2001- 51% ; 2004- 66%; 2006- 62%. În acelaşi timp, *Planul de Acţiuni UE-RM,* conţine o serie de referinţe nu doar la conţinutul politicilor interne, ci şi la modul de realizare a acestora. El face referinţă la necesitatea conlucrării dintre autorităţi şi societatea civilă, la transparenţa autorităţilor în relaţiile cu mass-media, la transparenţa şi previzibilitatea politicilor regulatorii etc. [7, p.11]. Desigur, în implementarea cu succes a *Acordului de Parteneriat şi Cooperare între UE şi RM* și a *Planului de Acţiuni UE-RM* un rol important a avut și mass-media. Anume la această perioadă au prins contur, ulterior afirmându-se în peisajul mediatic de la noi emisiunile săptămânale ”Vector European” (Moldova1), un proiect televizat conceput inițial pentru a oferi răspunsuri la întrebările despre opțiunea europeană a Republicii Moldova, care din 2011 este un videomagazin, ce oferă o informație mai vastă despre istoria și politicile UE, dar și despre apropierea țării noastre de Comunitatea europeană, și „Dimensiunea Europeană” (Radio Moldova), ce dezbate problemele de politică externă a țării noastre cu participarea ambasadorilor țărilor acreditate la noi și ai ambasadorilor Republicii Moldova peste hotare, care au fost urmate de: „ABC-ul integrării europene” și „UE pe înțelesul tuturor” (Moldova 1), campania „Moldova pe calea europeană” și talk-show-ul săptămânal „EuroDicţionar” (Publika TV), despre Moldova pro-europeană, despre avantajele integrării europene şi efectele acestui proces; Campania „Fa-ți Europa acasă” (Pro TV Chișinău). De rând cu emisiunile audiovizuale , o activitate susținută privind promovarea integrării europene a țării noastre au desfășurat și desfășoară ziarele „Timpul”, „Ziarul de Gardă”, „Jurnal de Chișinău”, „Moldova Suverană” ș.a.

Oricum, în opinia noastră, până la 2009, în condițiile când aproape 10 ani la guvernare s-au aflat forțe de orientare comunistă și pro-ceseistă, anume mass-media a fost cea care a lucrat asiduu pentru a menține vie flacăra aspirațiilor de integrare europeană a Republicii Moldova. În această perioadă mass-media a fost cea care, din dorința de a accelera procesul integrării și a lăsa impresia afirmării actului libertății presei și a dreptului la libera exprimare în societatea noastră, a dat încredere și siguranță în fața structurilor și oficialilor europeni mai mult vorbelor, decât faptelor clasei politice aflată la guvernare.

Accelerator al procesului de integrare europeană a țării la prima etapă de democratizare a societății și dezvoltării relațiilor economiei de piață, mass-media, odată cu venirea la guvernare a Alianței pentru Integrare Europeană nu a mai fost în stare să mențină pasul cu ritmul intens, acceptat de conducerea statului în această direcție. Iar evenimentele după 2009 luase, cu adevărat, o turnură neașteptată pentru mass-media, deoarece AIE a înregistrat un salt calitativ în ce privește integrarea, trecând de la vorbe la fapte concrete, care se doreau nu numai contabilizate și anunțate, dar mai degrabă explicate în scopul materializării lor. Conștienți de aceasta, parlamentari și oameni politici reprezentați de AIE aveau să sublinieze că „Dincolo de promisiuni este vorba despre lucruri vitale pentru fiecare dintre cetățenii Republicii Moldova. Realizarea lor ar pune țara noastră pe un drum ireversibil către Europa. Vom pune punct speculațiilor sterile privind direcția spre care se îndreaptă R. Moldova. Moldova nu merge nicăieri, Moldova rămâne acolo unde îi este locul, în Europa. Noi suntem europeni, geografic, cultural, istoric. Mai mult decât atât, suntem singura țară latină care se mai află în afara granițelor Uniunii Europene. Cetățenii R. Moldova au așteptat prea mult ca viața lor să se normalizeze. Înțeleg reacția de nemulțumire și, mai ales, de nerăbdare a societății. În acest răstimp a fost alterat nucleul cel mai sensibil al unui popor, încrederea. <...> Dincolo de libertăți și principii democratice, oamenii au nevoie de ceva concret, care să le ușureze și îmbunătățească traiul cotidian” [8].

La sfârșitul anului 2009, la Bruxelles, a avut loc cea de-a XI-a reuniune a Consiliului de Cooperare RM-UE. În cadrul ei reprezentanţii UE au recunoscut aspiraţiile europene ale RM, propunând paşi concreţi în vederea creării Zonei de liber schimb cuprinzător şi aprofundat, cât **și** în domeniul liberalizării regimului de vize. Pașii concreți de la finele anului 2009 au avut continuare și în anul 2010, deoarece au fost lansate negocierile privind Acordul de Asociere cu UE. Cele 15 runde de negocieri, in baza cărora a fost elaborat Acordul de Asociere, au luat sfârșit după parafarea lui la 29 noiembrie 2013 în cadrul celui de-al 3-lea Summit al Parteneriatului Estic de la Vilnius, fiind pe larg reflectate de mass-media.

Entuziasmat de ritmul pozitiv al proceselor de integrare europeană, înregistrat la acea vreme de Republica Moldova, președintele Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, remarca: „Moldova a ales o cale curajoasă, cea de asociere politică și integrare economică cu Uniunea Europeană. Aș dori să vă felicit pentru acest lucru. <...> Tranziția necesită timp și implică reforme profunde. Astfel de reforme nu sunt niciodată ușoare în nicio țară, iar acest lucru este valabil mai ales în perioadele dificile din punct de vedere economic. Tot din experiență, știu cât de importantă este interacționarea cu publicul, cu tinerii și cu societatea civilă într-o perioadă de reformă și schimbare profundă. O politică ce nu este suficient de bine explicată nu are nicio șansă de a fi acceptată de cei pe care îi vizează: oamenii" [9].

Au urmat apoi și alte evenimente: la 28 aprilie 2014 cetăţenii Moldovei au obţinut liberalizarea vizelor; la 26 iunie 2014 - Consiliul UE a aprobat Agenda de asociere UE-Republica Moldova - un document de bază care indică prioritățile cooperării între cele două părți.

Semnarea, la 27 iunie 2014, a Acordului de Asociere este calificată drept o zi istorică pentru Republica Moldova şi pentru întreaga Europă: statul nostru s-a angajat ferm să meargă pe calea reformelor democratice şi a cooperării, iar europenii şi-au manifestat încrederea că dorinţa noastră pentru a respecta aceste angajamente este una ireversibilă. Și acest eveniment important a fost urmat de altele: la 28 iunie 2014 Cabinetul de miniștri a aprobat proiectul de lege pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat pe 27 iunie 2014 la Bruxelles; în iulie 2014 a avut loc ratificarea Acordului de Asociere de către Parlamentul Republicii Moldova. Conform procedurilor legale, acesta urma să fie ratificat și de către legislativele tuturor statelor membre ale UE [10].

Începând cu 1 septembrie 2014 au intrat în vigoare Prevederile Acordului de Asociere UE-RM; la 7 octombrie Guvernul Republicii Moldova aprobă Planul naţional de acţiuni pentru implementarea AA RM-UE în perioada 2014-2016, iar la 13 noiembrie 2014 Parlamentul European în cadrul ședinței plenare a ratificat Acordul de Asociere UE-RM. Pentru a intra în vigoare, acordul trebuia să fie ratificat de parlamentele naționale ale statelor membre UE.

Desigur, după aceste evenimente importante pentru R. Moldova, care au cunoscut reflectare largă în mass-media, relațiile bilaterale dintre țara noastră și Uniunea Europeană au trecut într-o altă etapă, care anunță eforturi sporite din partea structurilor de vârf ale puterii de la Chișinău privind traducerea lor în practică pentru binele și viitorul cetățenilor. Și la această etapă un rol important era rezervat mass-mediei, care urma să aducă la cunoștința maselor avantajele integrării europene pentru omul de rând, desfășurând totodată lupta pentru contracararea opiniilor și insinuărilor neprietenilor integrării, preponderent a mass-mediei de limbă rusă de la noi, dar și naționale, care se distingeau prin radicalismul lor față de această problematică, răspândind zvonuri și mituri manipulative și propunând în acest sens un proiect geopolitic de alternativă - Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan.

Instabilitatea politico-militară din Estul Europei, dar și din țara noastră după alegerile parlamentare din 2014, urmate de vestea-trăsnet a furtului miliardului din băncile noastre, cât și alegerile prezidențiale cu mult iz geopolitic, inclusiv compromiterea deplină a coaliției parlamentare AIE privind promovarea reformelor democratice și lupta cu corupția, au condus la situația în care atât UE, cât și guvernarea de la Chișinău au încercat să găsească scuze pentru oportunitățile ratate în continuarea „poveștii de succes". În acest context, și unele mass-media au fost nevoite să-și schimbe atitudinea față de procesul de comunicare cu societatea în raport cu problema integrării europene.

Astfel, nu numai guvernarea, dar și mass-media de la noi aveau temei de a-și face griji privind vectorul european al țării, dacă luăm în calcul că între anii 2003-2011, potrivit rezultatelor Barometrului de Opinie Publică, pentru direcția europeană pledau constant 60-70 la sută din populație, în timp ce în continuare a fost observată diminuarea datelor respective. Aceasta, în mare parte, se datorează și faptului că, începând cu a doua jumătate a anului 2011, PCRM, iar odată cu el și electoratul său de cca 40 de procente de alegători din țară și-au reorientat vectorul extern în favoarea Uniunii Vamale.

Dorind să îmbunătățească starea privind comunicarea cu masele în promovarea vectorului european, Guvernul Republicii Moldova încă la sfârșitul anului 2007 a adoptat *Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova*, care avea următoarele caracteristici:

informativă - distribuirea extensivă a materialelor informative publicate, folosind diverse canale de distribuţie - reţeaua de transport urban, bănci, biblioteci, calea ferată naţională, poşta naţională, şcoli, centre de informare, pagina web a organelor centrale de specialitate ale administraţiei publice;

educaţională - organizarea atelierelor de lucru, instruirea periodică, organizarea de lecţii etc. pentru anumite grupuri-ţintă;

explicativă - detalierea informaţiilor prin programe educaţionale de televiziune, radio şi alte mijloace de informare în masă, prezentări, întâlniri cu publicul etc.;

cognitivă - organizarea discuţiilor, meselor rotunde, conferinţelor, atelierelor de lucru, întâlnirilor în regiuni etc.;

multiaspectuală - furnizarea de informaţii cu privire la integrarea RM în UE în context cu alte subiecte europene [11].

În document se mai subliniază că scopul Strategiei este de a asigura distribuirea adecvată şi sistematică a informaţiei despre Uniunea Europeană, accesul publicului larg la mai multe surse de informaţie, cu referire la UE. Strategia mai prevede că „Activităţile organelor de presă, de informare şi culturale în Moldova şi în străinătate vor fi realizate, implicând următoarele grupuri-ţintă:

- distribuitorii de informaţie: organele de presă, organele centrale de specialităţi ale administraţiei publice, autorităţile administraţiei publice locale, reţelele de agenţii centrale la nivel local, organizaţiile pedagogice, profesorii, ofiţerii locali de informare, bibliotecile, asociaţiile studenţeşti, asociaţiile oamenilor de afaceri etc.;
- formatorii de opinie: jurnalişti moldoveni şi străini, politicieni, academicieni, reprezentanţi ai ONG-urilor; alte grupuri-ţintă etc.;
- publicul larg: persoanele tinere de vârsta 15+, persoanele interesate/ neinteresate, consumatorii mijloacelor de informare etc.”

Chiar dacă Republica Moldova a înregistrat progrese, apreciate pozitiv de mai mulți analiști și oameni politici de la noi și de peste hotare, după cum am mai afirmat, cifrele demonstrează că încrederea populației în vectorul european s-a redus. Considerăm că o parte din vină pentru un astfel de reviriment, înregistrat într-o anumită perioadă, poartă și mass-media, care înainte de a revedea politica editorială privind reflectarea subiectului dat, urma să contabilizeze și să analizeze motivele, să încerce să dea răspuns la întrebările inerente: „Care ar putea fi, așadar, căile ce ar permite optimizarea politicii de integrare europeană? Care variante și scenarii ale integrării ar fi cele mai rezonabile? Cum ar trebui valorizată integrarea europeană? Cum pot fi asimilate lecțiile și experiența deja existentă în acest domeniu? Ce rol ar avea în această ordine de idei colaborarea cu NATO? Și ce reacții ar trezi aprofundarea acestei colaborări în contextul strategiilor politice și geopolitice ale Federației Ruse?” [12, p. 10-11]. Acestea, menționează cercetătorul V. Moraru, sunt câteva din întrebările la care societatea moldovenească trebuie să găsească un răspuns neîntârziat. Considerăm și noi, în consens, că la ele, dar și la alte întrebări similare, urmează să ofere răspuns și jurnaliștii din presa scrisă și din audiovizual. Afirmăm aceasta, fiind conștienți de faptul că mass-media, chiar dacă astăzi a devenit o afacere, este și trebuie să rămână în continuare în serviciul publicului. Altfel, cu trecerea timpului, cetățenii vor ajunșe să nu cunoască nici ceea ce cunosc acum despre integrarea europeană a țării.

Dacă la primii pași, făcuți de țara noastră pe calea europeană, erau puțini jurnaliști preocupați de această tematică, apoi de acum la începutul lui 2000 numărul jurnaliștilor pentru care această problematică devenise una prioritară a crescut simțitor. Oricum, și atunci, și acum, cetățenii Republicii Moldova cunosc prea puține despre integrarea europeană. Atât guvernarea, cât și mass-media nu au acordat la timpul respectiv atenția cuvenită problematicii legate de particularitățile integrării europene și avantajele pe care le aduce aceasta țării noastre. Nu putem afirma că tematica în cauză a lipsit cu desăvârșire în mass-media. Atât presa scrisă, cât și posturile radio și TV de la noi au publicat cu regularitate materiale la temă. Dar multe materiale din ziare și reviste, cât și emisiuni audiovizuale, abordează superficial tematica în cauză. Subiectele ce țin de vectorul european al Republicii Moldova mai mult au în centrul atenției vizitele înalților demnitari europeni la Chișinău, în timp ce altor evenimente la temă le sunt consacrate în temei știri sporadice. În mare parte aceasta se datorează și lipsei de profesionalism și de principialitate, dar și atitudinii superficiale a

jurnaliștilor față de elucidarea acestei problematici. În alegerea și tratarea temelor, jurnaliștii nu țin seama de interesele publicului-țintă și de beneficiile integrării europene pentru cetățeni.

Din cauza incompetenței jurnaliștilor, care nu-și dau străduința să cunoască în profunzime subiectele integrării europene, cetățenii adesea sunt bulversați, înțeleg greu procesele care au loc în țară, se orientează anevoios și nu știu cum să reacționeze la ele. Astfel, problema constă nu numai de a găsi subiecte/evenimente privind integrarea europeană, dar mult mai important este de a le trata profesionist și a informa corect publicul. Jurnaliștii, după cum arată practica, se încurcă nu numai în interpretarea subiectelor, dar și în ce privește termenii-cheie ce țin de integrarea europeană.

Atenția și insistența jurnaliștilor în materie de integrare europeană îi va ajuta să renunțe la unele stereotipuri privind modul de reflectare și interpretate a tematicii, dar și să ducă o luptă activă cu miturile născocite de opozanții integrării europene. În opinia noastră, cele mai caracteristice „mituri" și stereotipuri întâlnite în mass-media de limbă rusă de la noi, dar și de peste hotare, sunt cele care bat alarma și atenționează că:

- Acordul de Asociere cu UE va fi pentru țara noastră un impediment în ce privește dezvoltarea relațiilor economice cu Federația Rusă;
- asocierea va transforma Republica Moldova într-un „depozit" de produse ieftine, dar necalitative, importate din țările Comunității europene.
- peste un an-doi, producătorii moldoveni nu vor avea unde să-și comercializeze produsele și vor falimenta;
- liberalizarea regimului de vize reprezintă o amenințare la adresa culturii și valorilor tradiționale ale Republicii Moldova;
- după semnarea Acordului de Asociere cu UE, Republica Moldova va fi obligată să adere la NATO;
- Republica Moldova va trebui să renunțe la regiunea transnistreană în favoarea UE.

Într-o măsură, reducerea dramatică a numărului adepților vectorului european are la bază nu numai mituri și stereotipuri de tipul celor amintite mai sus, dar și alte motive, vehiculate masiv în mass-media, cum ar fi:

- identificarea procesului de integrare europeană cu formațiunile politice autodeclarate pro-europene, care în opinia majorității absolute a cetățenilor țării au compromis această idee;
- conturarea în regiunile din sudul și nordul țării a unor grupuri ostile integrării europene, reprezentate de unele partide, lideri ai administrațiilor locale sau ai organizațiilor neguvernamentale.

Mass-media de la noi, în loc să combată aceste porniri hazardate ale neprietenilor integrării europene mai mult se dedau descrierilor patetice și comentariilor privind activitatea cetățenilor noștri, care, plecând din țară, au reușit să se afirme în mediul de afaceri, ducând o viață fericită și fără griji, în loc să promoveze experiența și activitatea oamenilor de afaceri prosperi, care, peste ani, revin în țară „pentru a construi Europa acasă". În urma unei atare atitudini mass-media educă publicului mai degrabă orientări consumeriste, bazate pe „puterea banului", nicidecum interese ce ar viza dezvoltarea relațiilor culturale intereuropene și însușirea valorilor democratice.

De aici, n-ar trebui să ne uimească faptul că, întrebați care sunt avantajele ce le deschide pentru ei integrarea europeană, cetățenii noștri vin cu aceeași măsurătoare în aprecierea acestui fenomen, ca și mass-media. Majoritatea din ei, ca și clasa politică de la noi, consideră UE o organizație care trebuie să ofere țării noastre doar beneficii și mai puțin „un instrument/ o cale de a ne moderniza țara", reducându-și, în linii mari, răspunsurile la faptul că integrarea europeană le dă posibilitatea:

- de a circula/călători liber în Europa și de a lucra în țara în care doresc;
- de a studia peste hotare și de a găsi ulterior un loc de muncă bine plătit;
- de a scăpa de sărăcie și a se căpătui cu pensii „bune";
- de a trăi în condiții cu adevărat democratice.

După noi, nu în aceasta constă esența integrării europene la care râvnim cu toții. Cum am mai menționat, primele documente, semnate de țara noastră cu UE, au fost Acordurile de Parteneriat şi Cooperare (APC), care au intrat în vigoare în 1998. *Concepţia politicii externe a Republicii Moldova, din anul 1995*, consideră anul semnării acestor Acordurilor drept un prim pas pe calea *integrării europene.*

De atunci acest concept continuă să fie în centrul atenției mass-mediei sub mai multe forme: „Moldova europeană” ; „un prim pas pe drumul european”; „cale europeană” ; „pro-Europa”, „procesul integrării europene”, „politici europene”, „strategii europene”, simplu -„integrare” ș.a.m.d., dar și exploatat abuziv de politicieni și formațiuni politice în scopul de a-și mai adăuga „un vot” pozitiv din partea alegătorilor, însă acțiunile concrete, adică „integrarea” ca atare se lăsa așteptată, cetățenii noștri având posibilitatea de a migra peste hotare pentru un loc de muncă bine plătit.

Numai după ce președintele Republicii Moldova V. Voronin, inspirat de ambasada SUA, a respins, în anul 2003, „memorandumul Kozak” de federalizare a țării, devenind pe această cale indezirabil pentru președintele rus V. Putin, acesta, în căutarea unui „punct de sprijin” în Occident, a semnat, în februarie 2005, Planul de acțiuni: Uniunea Europeană – Republica Moldova .

În pofida faptului că ulterior V. Voronin s-a „răzgândit”, venind cu ideea că urmează să „construim Europa acasă” și că PCRM-ul se pronunţă „pentru aderarea Moldovei la Uniunea Vamală”, faptul a rămas fapt: *Planul de acțiuni: UE – RM* întrase în vigoare. Or, anume Planul în cauză pune bazele unui prim pas modest, întreprins de Republica Moldova pe calea europeană [13].

În această ordine de idei, *Planul de acțiuni UE – RM* este considerat de noi drept prima perioada de integrare europeană- anii 2005-2009, cea de-a doua perioadă cuprinde anii 2009-2020. (Unii cercetători împart în două sub-perioade perioada dată: până la semnarea, de către RM, în 2014, a *Acordului de Asociere cu UE*, și - după semnarea lui. Perioada în sine, o mai putem supranumi una a „paradelor Alianțelor pentru integrare europeană”. În anii 2016-2020 președintele țării, I. Dodon, a încercat pe toate căile să „oprească” drumul european al Moldovei, pentru care obținuse dreptul de „țară-observator” în cadrul Uniunii Vamale). A treia perioadă, una a renașterii și accelerării proceselor integraționaliste a Republicii Moldova cu UE, a început după alegerile prezidențiale din 2020 și a celor parlamentare din 2021, când la guvernare, prin vot majoritar, s-a instalat Partidul Acțiune și Solidaritate.

De remarcat faptul că atât în cazul *Planului UE-RM,* care reprezintă un document politic, încheiat între autorităţile moldovene şi Uniunea Europeană şi care a stabilit „programul, obiectivele strategice şi prioritățile relaţiilor” dintre părți pentru 2005 – 2007, fiind calificat și „fereastră de oportunităţi” pentru realizarea obiectivului de integrare europeană a RM, dar și în alte cazuri similare de semnare a altor documente în domeniu, luptele pentru realizarea lor s-au dat permanent, pe de o parte, între mass-media națională, care în linii mari agrea „drumul european” al Moldovei și, pe de altă parte, sursele media alolingve și cele din Rusia, care până nu demult se simțeau în spațiul nostru informațional ca acasă, optând propagandistic pentru vectorului euroasiatic de integrare a Republicii Moldova. Luptele între mass-media națională și cea de limbă rusă, editată la noi, au caracterizat plenar toate cele trei perioade anunțate mai sus, că astăzi devine anevoios să distingem care din ele s-au evidențiat în această privință. Totuși, în opinia noastră, mai dificilă a devenit această luptă odată cu lansarea de către Rusia a „operațiunii militare speciale” în Ucraina.

În această situație critică, UE a întins Moldovei și Ucrainei o mână de ajutor, acceptându-le accelerat ca țări-candidate la integrare. Cu atât mai mult că propunerea înaintată de UE a coincis cu aspirațiile de integrare a celor două state, care la „pachet” au fost acceptate pentru inițierea negocierilor de aderare.

Concluzionând, putem spune că în acești ani activitatea mass-mediei de la noi a fost influențată și determinată de mai mulți factori geopolitici și de mai multe evenimente legate de lupta pentru putere și afirmare a vectorului de integrare europeană a țării. Multifațetală a fost și politica editorială a instituțiilor media, variate au fost interesele și preferințele jurnaliștilor pentru un subiect sau altul, descoperindu-se pe această cale un grad slab de pregătire a ziariștilor pentru a dezbate profesionist problematica în cauză. Pentru a determina diapazonul comunicațional al mass-mediei tipărite și audiovizuale la capitolul integrării europene, am selectat câte zece grupe de subiecte și acțiuni activ mediatizate în fiecare din cele trei perioade de promovare a vectorului integrării europene a Republicii Moldova: anii 2005-2024. Aceasta pentru a ne forma o opinie de sinteză despre proces și de a determina modul de selectare a subiectelor și lansare a acțiunilor de către mass-media, dar și pentru a înțelege actualitatea și importanța lor pentru drumul european al Republicii Moldova.

Monitorizarea întreprinsă a demonstrat multiaspectualitatea și importanța integrării europene pentru țară și pentru fiecare cetățean, a permis detalizarea cunoașterii concrete a celor mai importante subiecte, puse de

mass-media în serviciul publicului în diferite genuri și specii gazetărești. Totodată s-a produs evidențierea neajunsurilor și problemelor care mai persistă în activitatea mass-mediei pe segmentul vectorului european. Pentru selectarea subiectelor și acțiunilor au fost examinate publicații periodice republicane, care au văzut lumina tiparului prin ani, sau, pe parcurs, au trecut la varianta on-line, dar și emisiuni ale posturilor TV și radio cu acoperire națională. În tabel au fost incluse și unele concluzii extrase din studiile de caz realizate de către autor în baza activității unor publicații periodice sau emisiuni/cicluri de emisiuni radio și TV, care au avut în centrul atenției reflectarea problematicii privind integrarea europeană a Republicii Moldova.

Este cazul să ne întrebăm ce ar urma să întreprindă mass-media pentru ca să trateze mai plenar și mai profund subiectele ce vin să ilumineze populația privind „procesele complexe de integrare europeană" și de a opune rezistență forţelor care încearcă să influenţeze o parte a mass-media şi a societăţii civile, pentru a le manipula, în detrimentul obiectivelor pro-europene ? Acestea, pe lângă faptul că ar trebui să dea dovadă de profesionalism, să se ghideze de *Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova*, care la compartimentul „Îmbunătăţirea respectării de către mass-media a tematicilor europene", expune un set de priorități-cheie la subiect: „Pentru îmbunătăţirea reflectării de către mass-media a tematicilor europene, vor fi luate următoarele măsuri:

- eficientizarea activităţii Serviciului de presă al Guvernului şi al Ministerului Afacerilor Externe şi Integrării Europene;
- atribuirea unui rol proeminent mass-mediei audiovizuale prin colaborări strânse şi întâlniri regulate cu operatorii şi mediatorii;
- crearea unei imagini pozitive a UE pentru populaţie prin plasarea politicilor şi activităţilor într-un cadru „de interes uman", permiţând astfel cetăţenilor să înţeleagă mai bine importanţa şi relevanţa acesteia;
- abordarea afacerilor europene într-un context naţional şi local. Actualizarea cu regularitate a fluxului de informaţie privind relaţiile Republica Moldova - UE (vizite oficiale, întruniri, participare a oficialilor moldoveni la conferinţele europene, implementare eficientă a documentelor bilaterale Republica Moldova - UE);
- susţinerea posturilor naţionale TV şi radio - căutarea surselor financiare şi susţinerea proiectelor europene;
- promovarea calităţii înalte a paginilor Internet pro-europene;
- organizarea unor întruniri de bază cu tematici europene, dezbateri neoficiale cu jurnaliştii;
- instruirea jurnaliştilor în domeniul administrării în mod european a afacerilor;
- organizarea de vizite ale jurnaliştilor la instituţiile europene;
-implicarea directă a jurnaliştilor naţionali în procesul de integrare în UE şi de implementare a prezentei Strategii;
- publicarea Buletinului informativ european - ştiri din cadrul administraţiei publice locale;
- utilizarea publicaţiilor referitor la Uniunea Europeană şi a altor surse de informare europeană;
- cooperarea cu diverse asociaţii de jurnalism din Moldova pentru elaborarea unei strategii orientate spre dezvoltarea mass-mediei naţionale" [14].

Or, *Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova*, urmează a fi program de acțiune concretă pentru mass-media și după Referendumul din 20 octombrie 2024 pentru modificarea Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la UE. Și nu numai a aderării, dar și a accelerării parcursului european al țării noastre.

Referințe:

1. *Pozitia mass-media pe harta actorilor și problemelor aderării României la Uniunea Europeană.* [citat: 12.04. 2005]. Disponibil: http://www.scritub.com/jurnalism/Pozitia-massmedia-pe-harta-act41945.php .
2. *Moldova Suverană*, 2005, 23 februarie.
3. *Экономическое обозрение*, 2005, 11 martie.
4. *Moldova Suverană,* 2005, 1 martie.
5. *Planul de Acţiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova*: Ghid. Chișinău: ADEPT- Gunivas, 2006, 77 pag. ISBN 978-9975-908-05-4.
6. *Idem.*
7. *Idem.*

8. *Timpul*, 2012, 27 septembrie.
9. *Timpul*, 2012, 3 decembrie.
10. *Revista POLITICO despre delicatul dans geopolitic, pe care este nevoită să-l execute Moldova.* [citat: 23.06. 2024]: Disponibil: https://noi.md/md/analitica/revista-politico-despre-delicatul-dans-geopolitic-pe-care-este-nevoita-sa-l-execute-moldova
11. *Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova.* Hotărârea Guvernului nr. 1524 din 29 decembrie 2007. În: *Monitorul Oficial* din 18.01.2008, nr. 11-12, art. 66.
12. MORARU, Victor. (Coord.). *Europenizarea: fațetele procesului*. Chișinău: IIEȘP, 2013, 336 p. ISBN 978-9975-57-064-0.
13. LESCU, Mihai. *Planul de Acţiuni UE – Moldova şi mass-media.* În: *Moldova şi Lumea*, 2005, nr. 2, pp. 18-20. ISSN 0130-2396.
14. *Strategia de comunicare cu privire la integrarea europeană a Republicii Moldova.* Hotărârea Guvernului nr. 1524 din 29 decembrie 2007. În: *Monitorul Oficial* din 18.01.2008, nr. 11-12, art. 66.

Date despre autor:
Mihai LESCU, doctor, conferențiar universitar, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0001-9837-668
E-mail: mihai.lescu@usm.md

Prezentat la 29.09.2024